

Novák, Přemysl

Dějiny umění na brněnské filosofické fakultě

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická. 1955, vol. 4, iss. C2, pp. 124-127

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102390>

Access Date: 24. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

stmelením své práce a zintenzivněním svého podílu na rozvoji československé vědy historické a československého archivnictví.

J. Macůrek, J. Šebánek, B. Šindelář

DĚJINY UMĚNÍ NA BRNĚNSKÉ FILOSOFICKÉ FAKULTĚ

Katedra dějin umění byla ustavena začátkem roku 1951. Do té doby buďovaly jednotlivé ústavy katedry (hudebně vědecký, umělecko-historický, estetický a seminář pro klasickou archeologii, který po krátkém čase byl zařazen do jiné katedry) válkou rozvrácené knihovny, učební pomůcky a věcný inventář. Bylo třeba značného úsilí organizačního i mnohdy osobního sebezapření všech pracovníků katedry, jmenovitě učitelských a vedoucích kádrů, aby v tak obtížném a nepřiznivém stavu mohla se hned po válce plně a intenzivně rozvinout práce pedagogická i vědecko-výzkumná.

Katedra prověřovala svou činnost na pravidelných zasedáních, konala se zasedání řádná a mimořádná, od případu k případu k řešení naléhavých vědeckých a organizačních otázek. Katedra se začala soustavně podílet na vědecké práci svých členů. Přednášky na katedře postupovaly od synteticky a obecně koncipovaných temat k tematům stále speciálnějším a monograficky zaměřeným, což namnoze vedlo ke zkvalitnění vědecké a badatelské činnosti. To se projevilo také v samostatných vědeckých publikacích jednotlivých členů katedry. Také některé diskuse proběhly na katedře s prohloubenějším postojem k daným základním vědeckým problémům a stále s větším oproštěním od prvního kritického hodnocení k hlubšímu methodickému zpracování studijního a vědeckého materiálu.

Práce katedry se neomezila jen na pole pedagogické, ale s úspěchem plnila a plní řadu úkolů, spojených s veřejným životem mimo fakultu. Mnohé z veřejných podniků, které jsou dále uváděny, pořádala katedra vždy v konkrétní spolupráci s těmi semináři katedry, do jejichž zájmového okruhu dotyčné podniky spadají. V další souvislosti uvedeme přehled růstu a činnosti jednotlivých seminářů katedry. Tato zpráva pomíjí individuální činnost a výhledové pracovní plány členů katedry dějin umění.

Seminář hudební vědy založil prof. Vlad. Helfert r. 1920. Od doby založení do r. 1955 byla při semináři vybudována rozsáhlá knihovna včetně hudební a sbírka gramofonových desek a diapositivů. K rozvoji ústavu došlo zejména po osvobození roku 1945, kdy se do výstavby zapojila zároveň s učiteli řada posluchačů, kteří z vlastní iniciativy i jako pomocné vědecké síly a knihovníci pomáhali ústav budovat. Od tohoto roku se soustavně a daleko ve větší míře než před tím rozšiřuje knihovna ústavu a celý ústav upevňuje organizačně, vědecky i co do materiálového vybavení. Ústav je moderně vybaven, vedle kancelářského a jiného nábytku má m. j. tři koncertní křídla a dvě pianina, rozhlasový přijímač a gramofonový přístroj. O růstu knihovny svědčí dvojnásobné zvětšení počtu knih a hudebnin, asi 60× se zvýšil počet gramofonových desek a téměř 7× více je diapositivů.

Činnost ústavu se neomezuje pouze na půdu fakulty. Vedle úspěchů pedagogických, jichž je dokladem řada zdatných hudebně vědeckých a osvětových pracovníků, vyvíjí jako snad málo který ústav a seminář fakulty bohatou kolektivní a individuální činnost vědeckou, ediční, historicky výzkumnou a terénní, hudebně popularizační, hudebně osvětovou, vědecko a umělecky organizační, hudebně kritickou a konečně také uměleckou.

Z kolektivní vědecké činnosti, při níž se podílí vždy více členů semináře, jmenujeme práci na československém hudebním slovníku, jehož redaktory jsou prof. Gracian Černušák a doc. dr. Bohumír Štědroň.

Kolektivní povahy jsou i práce ediční (redakční a vydavatelské). Hudebně vědecký seminář spolu s Brněnskou hudebně vědeckou sekci Svazu čs. skladatelů, odbočka v Brně, vydává a spolupracuje svými jednotlivými členy v edici staré české hudby *Musica Antiqua Bohemica* (dosud vyšlo 28 svazků), jejímž redaktorem je prof. Jan Racek. V I. řadě Janáčkova archivu pečuje o soustavné vydávání Janáčkovy korespondence (dosud vyšlo 9 svazků této význačné edice pramenné povahy: jejím redaktorem je prof. Jan Racek). V II. řadě Janáčkova archivu připravuje se vydání Janáčkových hudebně theoretických a literárních děl. První svazek této edice, který obsahuje stati hudebně lidopisné, již vyšel. Hudebně vědecký seminář připravil v rámci III. ročníku *Musiko-*

logie Janáčkův sborník. Mezi tím již připravil IV. ročník Musikologie, věnovaný soudobým problémům české hudby. (Red. prof. Jan Racek.) Ve spolupráci s Kabinetem pro ethnografii a folkloristiku při ČSAV v Brně vydává edici lidových písní a tanců. Ve Státním nakladatelství krásné literatury, hudby a umění v Praze připravuje edici a kritické vydání dosud nepublikovaných skladeb Leoše Janáčka.

Do oblasti kolektivních prací spadá činnost historicky výzkumná a práce v terénu. Společně se Slezským stud. ústavem v Opavě podnikal a podniká hudebně vědecký seminář soustavný hudebně historický výzkum slezské oblasti. — V průmyslové oblasti rosicko-oslavanské pracuje výzkumně v terénu, a to v oboru lidové písně a lidového tance. Při těchto pracích je v těsném pracovním styku s Kabinetem pro ethnografii a folkloristiku při ČSAV v Brně. Práce vede prof. Jan Racek a dr. Karel Vetterl. — Soustavně se studuje dílo moravského skladatele 18. stol. Fr. V. Míčí.

Činnost hudebně osvětová, vědecká a umělecky organizační a popularizační je v první řadě spojena se jménem hudebního skladatele Leoše Janáčka. Rozsáhlým podnikem, na jehož organizaci se pracovnívě podíleli členové hudebně vědeckého semináře, byl úspěšný festival Leoše Janáčka v Brně r. 1948, spojený s velkou výstavou o jeho životě a díle. Zde se hudebně vědecký seminář účastnil přednáškami jednotlivých členů, průvodními slovy k jednotlivým koncertům a pracemi organizační povahy.

Značně se rozšířila činnost hudebně vědeckého semináře v přípravných pracích a při průběhu celostátního Festivalu Leoše Janáčka v Brně 1954, konaného pod záštitou presidenta republiky, vlády, krajského a městského národního výboru v Brně. Péči Přípravného výboru pro oslavy L. Janáčka, jehož členy byli pracovníci hudebně vědeckého semináře v čele s prof. Janem Racekem, byly připraveny a realizovány velkoryse organizované slavnostní podniky. Loňský festival velmi přispěl k demokratisaci a popularisaci Janáčkovy hudby.

I ostatní činnost se rozvíjí do širokých rozměrů. Seminář organizoval a spolupracoval programově a umělecky na řadě koncertů historické hudby, které realizuje spolu s hudebním archivem Moravského musea v Brně. Večery gramofonové hudby, občas pořádané na fakultě, v Moravském museu i mimo fakultu, sledovaly cíle hudebně popularizační a byly doplněny průvodními slovy o hraných skladbách nebo přednáškami. V r. 1949 byl uspořádán cyklus večerů na thema »Realismus v ruské hudbě«, a to současně s výstavkami ruského výtvarného umění a recitacemi ruské literatury. Téhož roku byl absolvován cyklus večerů na thema »Realismus v české hudbě 19. stol.« spolu s výstavkami dokumentárního materiálu. Oba cykly se konaly zčásti na filosofické fakultě, zčásti v Moravském museu. Občas jsou organizována Collegia musica historické i soudobé hudby, na jejichž programu se podílejí vyučující i posluchači hudební vědy. Na nádvoří Moravského musea byly organizovány koncerty v rámci cyklu »Oživená hudební minulost«. Některá čísla těchto koncertů byla základem k rozhlasovým relacím pod stejným názvem. — Soudobé hudební tvorby českých skladatelů 20. stol. byl věnován cyklus houslových sonát a písňové tvorby v studijním roce 1952—1953. V organizování a přípravě koncertních podniků se stále pokračuje.

Z mimofakultní osvětové činnosti sem patří řada přednášek o české, sovětské i světové hudbě, které pronesli členové hud. věd, semináře při různých příležitostech, mezi studenty, na venkově a pod. Rovněž početná byla průvodní slova k různým koncertům v Brně i mimo Brno.

Vedení Brněnské hudebně vědecké sekce Svazu čs. skladatelů, odbočka Brno, je rovněž v rukou hudebně vědeckého semináře. Hudebně vědecký seminář spolupracuje s Československým rozhlasem v Brně v řadě relací, které vypracovávají jak učitelé, tak posluchači. Členové semináře se zúčastňují také uměleckých pořův SLUT, pracují v souborech LUT a pod.

Činnosti hudebně kritické a referentské v denním tisku (Rudé právo, Rovnost, Svobodné slovo, Práce, Mladá fronta a j.) a Hudebních rozhledech se věnují vytrvale a soustavně učitelé a posluchači.

Vykonaná práce hudebně vědeckého semináře za desetiletí 1945—1955 svědčí o tom, že jeho pracovníci svými publikacemi a svou činností přispěli nemalou měrou k růstu brněnské i celostátního kulturního, speciálně hudebního života. Přispěli i k řešení otázek současné hudební tvorby. Živé spojení práce semináře s ostatním životem veřejným a uměleckou praxí je zdárným předpokladem zdravé vývojové perspektivy ústavu.

Učební a vědecké pomůcky semináře dějin umění vyrostly za poslední desetiletí ve srovnání se stavem v r. 1945 několikanásobně. K tomu je třeba podotknouti, že mimo knihovnu byla část pomůček vyrobena prací členů semináře, čímž byla státní pokladně ušetřena značná částka. Za dnešního stavu je seminář vybaven tak, že může úspěšně plnit své pedagogické a vědecké poslání.

Pokud jde o činnost vědeckou, ukazuje přehled publikací s dostatečnou zřetelností, že vědecká práce členů semináře byla intenzivní. S povahou speciálního zaměření jednotlivých pracovníků souvisí, že byla především obrácena k otázkám středověkého umění a umění 19. stol. Vzhledem k tomu, že členové semináře ve spojení s externími spolupracovníky se stále více soustřeďují k práci na uměleckohistorickém terminologickém slovníku, jehož vypracování pověřila ústav ČSAV, obrací se jejich pozornost ve zvýšené míře k otázkám teorie umění.

Výzkumná činnost byla prováděna většinou kolektivně, a to jednak ve spojení se Slezským studijním ústavem, pro který byl proveden průzkum Ostravského kraje, jednak s ministerstvem kultury a Státní památkovou péčí.

Osvětová činnost se rozrostla do značné šíře. Sestávala z přednášek přednesených ve Svazu čs. výtvarných umělců, v Moravském muzeu, ve Společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí, pro pracující dorost a j., ze spolupráce s tiskem, s Čs. státním filmem a z účasti na výstavách a jiných podnicích Svazu čs. výtvarných umělců, nad jehož ostravským střediskem má seminář patronát. Mezinárodní ohlasu doznalá spolupráce s Československým státním filmem, zvláště scénářem a odborným vedením filmu Přemyslovci ve Znojmě.

Seminář udržoval intenzivní styky s různými vědeckými institucemi. Dva přednější jsou členy vědecké rady kabinetu pro teorii a dějiny umění při Čs. akademii věd.

Časový rozvrh prací nebyl vždy dodržen a provedení některých úkolů se protáhlo přes stanovenou dobu. Žádná z hlavních prací však nebyla opuštěna a všechny jsou v této době již buď dokončeny nebo jsou před ukončením, ovšem s výjimkou terminologického slovníku.

Uvedená činnost semináře dějin umění v desetiletí 1945—1955 ukazuje, že se seminář plně zapojil do potřeb současného života. Seminář se také podílel na pracovních plánech ministerstva kultury a ČSAV.

Některé údaje o růstu ústavu: Byla zřízena úplně vybavená temná komora, založen archiv negativů (dnes 2355 inv. č.), založen archiv fotografií (dnes 6157 inv. č.), a podstatně rozšířen archiv diapositivů (v r. 1945 3900 inv. č., v r. 1955 5328 inv. č. — Přírůstky v knihovně: r. 1945 1191 inv. č., r. 1955 7637 inv. č.)

Estetický seminář byl založen na filosofické fakultě až v r. 1948; v prvních letech existence semináře byla čtení z estetiky (průměrně 2 hod. týdně v semestru) věleňena do rámce studia filosofie. Estetický seminář začínal prakticky z ničeho; nebyly vybudovány ani základní fondy materiální a knižní, vybavení učitelskými silami bylo od počátku více méně provisorní. Ředitel semináře byl zároveň ředitelem filosofického semináře a vedoucím katedry dějin filosofie, v níž vykonával své hlavní funkce. Do května r. 1954 byl estetický seminář bez asistenta, resp. odborného asistenta. Za této situace se stala estetika od šk. roku 1950—1951 vedlejším učebním oborem pro první tři ročníky uměnovědných disciplín.

V r. 1953 bylo nutno na filosoficko-historické fakultě Karlova učení přeorganizovat estetiku a zajistit její řádnou výuku. K tomuto důležitému úkolu byl povolán prof. M. Novák, jehož dosavadní práce na poli marxisticko-leninské estetiky a uměnovědy a vědecko-pedagogická činnost v brněnském semináři poskytovala bezpečnou záruku, že úkol bude splněn. Prof. Novák byl převeden na Karlovu universitu, kde mu byla svěřena stolice estetiky po akademikovi prof. dr. J. Mukarovském a vedení estetické katedry, při čemž se prof. Novák stal zároveň členem vědecké rady při Kabinetu filosofie ČSAV, vedoucím komise pro estetiku při tomto kabinetu a členem redakční rady Filosofického časopisu ČSAV.

Závěrečné hodnocení činnosti katedry dějin umění za léta 1945—1955.

Do budoucna bude třeba stále intenzivněji zvyšovat a prohlubovat vědeckou úroveň badatelské a pedagogické práce, jakož i referátů a koreferátů na zasedáních katedry, které ještě stále nejsou systematicky prováděny. Při tom bude nutné stále pronikavěji, a to zejména ještě hlubším a důkladnějším studiem sovětské

uměnovědné literatury, vědecky ozřejmovat dílčí, monografické problémy a stále zvyšovat ideologický růst jednotlivých členů katedry. Do příštího údobí si katedra vytyčuje ještě soustředěnější vědeckou a badatelskou práci, a to jak v oblasti theorie umění, hudební vědy a estetiky, tak i v oblasti historie umění. I když se nám již do značné míry podařilo potlačit záležitosti rázu personálního, administrativního a organizačního na nejnutnější míru k prospěchu vědecké, badatelské, ediční a výzkumné práce, přece se nám nepodařilo dosud celou práci katedry koordinovat k ústřednímu badatelskému problému a k některým základním problémům estetickým, které mají platnost pro všechny uměnovědné disciplíny naší katedry. Je to způsobováno různorodostí vědecké práce jednotlivých ústavů a seminářů. K zkvalitnění vědeckých diskusí na naší katedře bude nutné zavést důsledně systém kritických koreferátů k jednotlivým vědeckým přednáškám. Také v kritice a hodnocení vědecké činnosti, zvláště v řadách mladších členů naší katedry, bude třeba důsledněji a otevřeněji postupovat, neboť jak jejich učitelská, tak i methodická a badatelská činnost musí mít stále vzestupnou linii. Také nebylo dostatečně využíváno nejnovějších vědeckých poznatků a nebylo vždy soustavně o nich referováno. Teprve toto zkvalitnění vědecké práce na katedře a mezi katedrami povede ke zvýšení činnosti na společných vědeckých a výzkumných úkolech, které jsme si v předchozích letech vytyčili a k jejichž zvládnutí bude zapotřebí ještě zvýšeného společného pracovního úsilí.

(Výtah obsáhlé zprávy, předložené děkanátu 15. února 1955.)

Za spolupráce členů katedry
sestavil Přemysl Novák.